

VEREENIGING
VOOR PENNINGKUNST
TE AMSTERDAM

VIJFTIENDE
JAARVERSLAG
1940

BESTUUR

C. G. VATTIER KRAANE

Voorzitter

Dr. M. A. EVELEIN

Secretaris-Penningmeester

H. HOTKE

Mr. J. F. VAN ROYEN

Leden

Mr. A. STARING

Jhr. Ir. A. C. VON WEILER

PENNINGRAAD

Mr. A. STARING

Mr. J. F. VAN ROYEN

Jhr. Ir. A. C. VON WEILER

Dr. M. A. EVELEIN (plaatsvervangend)

SECRETARIAAT

v. W. v. DIJKVELDSTRAAT 36 — 's-GRAVENHAGE

GIRONUMMER DER VEREENIGING 96820

VEREENIGING VOOR PENNINGKUNST

Jaarvergadering
op
Donderdag 12 Juni te 11 uur v.m.
in Pulchri Studio
Lange Voorhout 15
's GRAVENHAGE.

A G E N D A

---

1. Opening door den Voorzitter.
2. Notulen der vorige Jaarvergadering.
3. Uittrengen door den Secretaris van het verslag over het 15e vereenigingsjaar 1940.
4. Rekening en verantwoording van den Penningmeester.
5. Benoeming van bestuursleden :
  - a. In de plaats van Mr. A. Staring, die den wensch te kennen heeft gegeven als bestuurslid af te treden; het Bestuur stelt voor in zijn plaats te benoemen den Heer P. J. Gerke, Alg. Secr. van de Kon. Ver. "Koloniaal Instituut" te Amsterdam.
  - b. In de plaats van den Heer A. O. van Kerkwijk, die in den loop van het Vereenigingsjaar als bestuurslid is afgetreden.
  - c. In de plaats van de Heeren C. G. Vattier Kraane en Dr. M. A. Evelein, aan de beurt van aftreding, doch herkiesbaar.
6. Benoeming van Dr. M. A. Evelein tot lid van den Penningraad.
7. Benoeming van een kascommissie.
8. Begrooting en werkplan voor 1941.
9. Rondvraag en sluiting.

PLAAT I

1e Penning 1940

2e Penning 1940

JAARVERSLAG VAN DE VEREENIGING VOOR PENNINGKUNST

1940

In 1940 werden overeenkomstig vorige jaren wederom twee penningen geslagen, welke hiernevens zijn afgebeeld en aan de leden zijn toegezonden.

De eerste penning is geslagen op Marnix van St. Aldegonde ter herdenking van zijn geboorte, vier eeuwen geleden. De penning, gemodeleerd door den beeldhouwer *H. M. Wezelaar* te Amsterdam, heeft op de voorzijde de beeltenis van Marnix van St. Aldegonde, naar zijn portret in het museum Fodor te Amsterdam. Het rand-schrift geeft Marnix' naam met de data 1540—1940. De keerzijde vertoont een schip in de branding, door de winden bestookt. Aan den horizont begrenzen rotsen de zee, ter zijde van het schip zwemt een dolfijn. Het geheel wordt beschenen door zonnestrallen en sterren, tusschen welke de naam van Christus, en waarboven de naam van God, respectievelijk in Grieksch en Hebreeuwsch schrift. De penning draagt op een banderolle de lijfspreuk van Marnix van St. Aldegonde: *Repos ailleurs*. Deze keerzijde is geboetseerd naar een compositie van de Gheijn, van het door Marnix zelf geteekend blad, voorkomende in het Album Amicorum van Jan van der Does, gedateerd 2 Febr. 1598. De penning werd uitgegeven in samenwerking met het Nationaal Comité ter herdenking van den geboortedag van Marnix van St. Aldegonde.

De tweede penning, ontworpen door den medailleur *Han Richters* te Rotterdam, verzinnebeeldt den wil tot opbouw van het door den oorlog getroffen Nederland. De kastanjeboom met ontvelde bast en afgerukte takken, staande bij puinhoopen, symboliseert het geteisterde land; de opbouw wordt verbeeld door de naakte mannefiguur met troffel en baksteen in de hand, en door de weer jonge loten aan den boom. De versregels op de keerzijde zijn ontleend aan het gedicht „Kastanje” uit den bundel „De engel met den zonnewijzer” van de dichteres Truus Gerhardt te Loosduinen.

De jaarvergadering werd den 17^{den} April te 's-Gravenhage in Pulchri Studio gehouden onder het voorzitterschap van den heer C. G. Vattier Kraane. In het bestuur en in den penningraad kwamen eenige mutaties. De heer van Kerkwijk meende wegens zijn leeftijd als secretaris-penningmeester te moeten bedanken. Op verzoek van de vergadering verklaarde hij zich echter bereid als gewoon lid in het bestuur aan te blijven. Tot secretaris-penningmeester werd gekozen Dr. M. A. Evelein. In den penningraad wenschte de heer van Kerkwijk echter geen zitting meer te nemen. Besloten werd het aantal leden van den penningraad terug te brengen op drie, met dien verstande dat als plaatsvervangend lid werd aangevozen Dr. Evelein, daar, gezien de tijdsomstandigheden, Mr. Staring mogelijk niet steeds in de gelegenheid zou kunnen zijn voor besprekingen van Vorden naar den Haag te komen.

In de nog niet vervulde vacature van Dr. M. R. J. Brinkgreve werd als bestuurslid gekozen de heer H. Hotke te 's-Gravenhage. Op het eind van 1940 bedankte de heer van Kerkwijk ten slotte ook als lid van het bestuur, zoodat in de eerstvolgende jaarvergadering in deze vacature zal moeten worden voorzien. Nu de heer van Kerkwijk zoowel uit het bestuur als uit den penningraad getreden is, zij ook hier hem oprechte dank betuigd voor zijn vele verdiensten jegens de vereeniging.

Evenals vorige jaren was voor de jaarvergadering van de zijde der leden weinig of geen belangstelling. Een betere opkomst ware gewenscht, opdat de jaarvergaderingen practisch geen besloten bestuursvergaderingen plegen te worden. Het bestuur zou veeleer een goede opkomst der leden op prijs stellen. De belangstelling voor de vereeniging zou er zeker door worden verhoogd, en naar buiten des te meer de aandacht op haar worden gevestigd.

Op 1 Januari 1941 bedroeg het aantal leden 314 tegenover 339 op 1 Januari 1940 (abusievelijk in het vorige jaarverslag gesteld op 352). Door overlijden verloor de vereeniging 4 leden, door bedanken 26. Daartegenover traden 5 nieuwe leden toe.

MEDEDEELING

Tengevolge van den oorlog werd op 10 Mei 1940 het contact met Indië, en dus met den vertegenwoordiger onzer Vereeniging aldaar, den Heer W. L. Wesselo te Batavia, afgebroken.

Hierdoor was het niet mogelijk de voor de Indische leden benoodigde penningen over het vereenigingsjaar 1940 aan hen toe te zenden, terwijl anderzijds de geïnde contributies over 1940 niet door den Heer Wesselo naar Holland konden worden over gemaakt.

Als gevolg hiervan zijn de kasmiddelen ontoereikend om de twee penningen over 1941 en het jaarverslag te bekostigen.

Het bestuur heeft daarom, zeer tot zijn spijt, moeten besluiten over het vereenigingsjaar 1941 slechts één penning te doen slaan en aan de leden toe te zenden, terwijl het jaarverslag over 1940 nog in den gebruikelijken vorm zal verschijnen, waartoe de middelen, dank zij aangeboden hulp, werden gevonden.

De penning voor 1941, welke omstreeks begin Juli gereed zal zijn, is een herinneringspenning op het feit, dat Cornelis Tromp vóór 250 jaar overleed; de beeldhouwer A. Termote ontving de opdracht de modellen voor dezen penning te boetseeren.

Het Bestuur is ervan overtuigd, dat de leden, deze moeilijkheden begrijpende, aan de Vereeniging trouw zullen blijven en haar zodoende in staat zullen stellen haar taak, de penningkunst in Holland en Koloniën te verbreiden en nieuwe beoefenaren dezer edele kunst aan te kweeken, met onverflauwde energie voort te zetten.

HET BESTUUR.

REKENING EN VERANTWOORDING

ONTVANGSTEN			
	Saldo 1 Januari 1940	f	306—
	Contributies 1940	"	1.287 20
	Achterstallige contributies	"	56 10
	Vooruitbetaalde contributies	"	45—
	Verkoop nabestelde penningen	"	39—
	Verkoop Jaarverslag 1934	"	0 50
	Aandeel modelkosten Kon. Begeer voor 1ste penning 1940	"	150—
			f 1.883 80

OVERZICHT DE

DEBET			
	Saldo Nutsspaarbank	f	585 54
1 Jan. 1940 31 Dec. 1940	Rente Nutsspaarbank 1940	"	13 16
			f 598 70

VAN DEN PENNINGMEESTER OVER 1940

		UITGAVEN	
Honoraria Kunstenaars:			
1e Penning 1939	. . . f 300.—		
1e " 1940	. . . " 300.—		
2e " 1940	. . . " 200.—		
Inrichtingskosten en afslagen 1e penning 1940	. . .	f	800 —
12 Nabestelde penningen	. . . . .	"	427 15
Cliché's	. . . . .	"	12 —
Drukkosten Jaarverslag 1939	. . . . .	"	50 17
Drukwerk en verpakking	. . . . .	"	243 40
Porti	. . . . .	"	40 08
Algemeene Onkosten	. . . . .	"	69 38
Teruggestort wegens te veel betaalde contributie	. .	"	4 88
Saldo 31 December 1940		"	1 —
Saldo Holland (31/12 '40)	. . f 212.36		
" Indië (20/ 6 '40)	. . " 23.38		
		"	235 74
		f	1.883 80

KAPITAALSREKENING

		CREDIT	
31 Dec. 1940	Saldo Nutsspaarbank	f	598 70
		f	598 70

's-GRAVENHAGE, 31 December 1940.

De Secretaris-Penningmeester,
M. A. EVELEIN.

IETS OVER GILDEPENNINGEN

Een bijzonder interessant onderdeel van de penningkunde vormen de gildepenningen. In elke groote stad der Vereenigde Nederlanden werden van overheidswege gilden ingesteld, waarin de beoefenaars van een ambacht, de handelaren in bepaalde waren enz. vereenigd werden. Men werd eerst opgenomen als men door een proefstuk te maken of op andere wijze blijk van bekwaamheid had gegeven; na een opleiding, eerst als leerling en daarna als gezelschap, te hebben genoten, verwierf men aldus den meestergraad en werd gildebroeder. Talrijke penningen, hetzij gegoten, hetzij gegraveerd, bewaren ons de gedachtenis aan deze gilden en het is wel merkwaardig, dat in dezen tijd het beginsel, waarop zij gebaseerd waren, weder in toepassing wordt gebracht, t.w. dat vele beroepen alleen door daartoe bekwaam bevonden personen mogen worden uitgeoefend.

De penningen dragen hetzij den naam van den gildebroeder, hetzij een nummer; eerstbedoelde werden bij toetreding tot het gilde uitgereikt en een der interessantste is wel die van Rembrandt Harmensz. van Rijn, als lid van het Amsterdamsche kunstenaarsgilde St. Lukas, door mij gevonden in partikulier bezit en thans aanwezig in het Rembrandthuis, Jodenbreestraat No. 4 te Amsterdam; laatstbedoelde bleven bij het gildebestuur berusten en werden door den gildeknecht uitgereikt aan de broeders, die volgens rooster aan de beurt waren om hun overleden kollega's grafwaarts te dragen. Wie aan deze verplichting niet voldeed werd beboet en deze en andere boeten werden in den regel besteed voor het bekostigen van den gildemaaltijd, die jaarlijks gehouden werd, meestal op den naamdag van den patroon, oudtijds beschermheilige van het gilde.

Aardige voorbeelden zijn de Haagsche penningen van het St. Jans of kleermakersknechtsgilde, de begrafenispenning van 1710, waarop de kist door de leden van het gild wordt gedragen en de „uitvaartpenning" van 1715 met den patroon met schaar in de hand en de gildeknecht met rouwlamfer aan den hoed, rondgaande om de aan de beurt zijnde broeders op te roepen. Zoomin de Haagsche als de Amsterdamsche gildepenningen kunnen als kunstuitingen worden aangemerkt; van Den Haag zijn alleen gegoten, van Amsterdam ook gegraveerde penningen bekend; die van de Huidenkoopers, Leerlooiers en Schoenmakers is een fraai staaltje van graveerwerk (Pl. 2 No. 1).

's-Hertogenbosch heeft aardig gegraveerde penningen, doch het graveerwerk is zeer ondiep, waardoor de afbeelding denkelijk niet tot een goed resultaat zal leiden. Van Maastricht is niet onaardig de begrafenispenning van de Lintwevers, het St. Martinigild, met den beschermheilige St. Maarten, die zijn mantel met zijn zwaard doorsnijdt om de helft aan een bedelaar te schenken, terwijl de keerzijde een doodskop op gekruiste beenderen, de ster uit het wapen der stad en het jaartal 1735 vertoont. Eigenaardig is, dat deze penning geen No. draagt (voorzijde en keerzijde afgebeeld op Pl. 2 No. 2).

Uit kunstooipunt spant Middelburg de kroon; de penningen dragen veelal de namen der gildebestuurders: overdeken, deken en beleeders. Afgebeeld worden de voorzijde van den penning van het Pruikenmakers en Bontwerkersgild met borstbeeld van een met een pruik getooiden heer (zonder jaartal) Pl. 2 No. 3, het buitengewoon nauwkeurig weergegeven interieur van een bakkerij op de voorzijde van den penning van 1656 van het Bakkersgild (Pl. 2 No. 4), voorzijde en keerzijde van den aardigen penning van de hand van den bekwamen medailleur J. Looff van de Schoolmeesters van 1628, met de spreuk: Vive la Plume (Pl. 2 No. 5), de voor-

PLAAT II.

1

5

5

2

4

2

3

6

7

zijde van dien van het Timmermansambacht van 1671 (Pl. 2 No. 6) en de voorzijde van dien der Wollenlakenverkoopers en Snijders van 1595, een der oudst bekende gildepenningen met interieur van een winkel, waarin de gildebroeder achter zijn toonbank van een rol laken de gevraagde lengte afmeet voor zijn klanten, een heer en een dame, waarbij vooral de aandacht wordt gevestigd op hun kostuums (Pl. 2 No. 7). Latere penningen van dit gild zijn veel grooter, doch niet zoo fraai; de voorstelling is wel dezelfde, de heer en dame echter zijn niet zoo aardig meer gekleed en zijn vergezeld van een hondje, dat rustig zit te wachten tot men gereed is om den winkel te verlaten.

Typische namen komt men bij de Middelburgsche gilden tegen, b.v. de Balanskinderen (1674) noemden zich de leden van het Waagwerkersgild; de Fruitverkoopers (1691) heetten de Fruiteniers en beeldden Adam en Eva onder den befaamden appelboom op hun gildepensing af; de Verkoopers van vette waren, graanverkoopers, kannen- en glasverkoopers, waarvan een drietal penningen bekend zijn, noemden zich de Vettewariers; hun jongste penning (1698) draagt de leuke omschriften: Dat welvaart en segen sy ryck en milde - by al de leden van 't vette wary gilde.

Fraai gegraveerd zijn de wijnkoopersgildepenningen van Nijmegen met wingerdranken, volbeladen met trossen druiven en vooral die van Utrecht van 1650, waarop een hand uit de wolken een zwaren druiventros houdt boven wijnvaten; het omschrift luidt: Te veel is fenyn. Hoewel veel scherper gravure toonende dan die van 's-Hertogenbosch, zullen foto's van deze roodkoperen stukken, naar ik vrees, niet goed tot hun recht komen, waarom wij een afbeelding achterwege laten.

Ook Vlissingen munt uit door fraaie gildepenningen, waaronder gemodelleerd door J. Looff; ze vertoonen bijna alle op de voorzijde de gekroonde vaas uit het stads-wapen.

Buitengewoon mooi graveerwerk vertoonen de in Mr. Jacob Dirks' Atlas, behorende bij zijn boek over „de Noord-Nederlandsche Gildepenningen”, afgebeelde penningen van het Groot Schippersgild van Harlingen.

Al moeten verreweg de meeste gildepenningen eerder uit het oogpunt van de penningkunde, dan uit dat der penningkunst worden beschouwd, toch zijn er nog heel wat mooie stukken onder en al zijn de onbekende makers geen evenknieën van den eenigen bekende, den grooten penningkunstenaar J. Looff, toch hoop ik bij de leden van Penningkunst eenige belangstelling te mogen hebben gewekt voor deze aardige eenvoudige penningen.

W. K. F. ZWIERZINA.

PRIJSVRAAG 1940 VOOR EEN EENZIJDIGEN LEGPENNING OP HET
125-JARIG BESTAAN VAN DE: „VEREENIGING TER BEVORDERING
VAN DE BELANGEN DES BOEKHANDELS”.

Door het Bestuur van de „Vereeniging ter Bevordering van de Belangen des Boekhandels” werd in 1940 een prijsvraag uitgeschreven voor een eenzijdigen herinneringspenning op het 125-jarig bestaan van de Vereeniging.

De voorwaarde, waaraan de inzendingen moesten voldoen, was, dat op de voorzijde de taak der Vereeniging moest worden weergegeven, n.l. het behartigen van de gezamenlijke belangen van den boekhandel en het uitgeversbedrijf en het bevorderen van de samenwerking in het boek- en het grafisch bedrijf in den ruimsten zin.

Er werden 3 prijzen uitgelooft: een eerste prijs van f 300.—, een tweede van f 125.— en een derde van f 75.—, terwijl de inzender van het met den eersten prijs bekroonde ontwerp zijn medewerking moest verleen bij de uitvoering, waarvoor f 100.— uitgetrokken werd.

De Jury bestond uit de heeren: L. Bolle, Dr H. v. Gelder, Jac. A. Jacobs, Jac. v. d. Kolk Jzn., Mr A. Loosjes, I. Noothoven van Goor en Jhr. W. J. H. B. Sandberg. De Heer Bolle, die zich om gezondheidsredenen naderhand terugtrok, werd vervangen door den Heer M. Andriessse.

Er kwamen niet minder dan 73 ontwerpen in, wel een bewijs van de groote belangstelling, die er tegenwoordig voor den penning bestaat bij beeldhouwers en kunstnijveren; dit is voor een niet gering deel te danken aan het streven van de Vereeniging voor Penningkunst.

Reeds terstond vielen 58 ontwerpen uit, die òf wat de gedachte, òf wat de uitbeelding ervan betrof, te ver beneden redelijke eischen bleven; uit de 15 overblijvende ontwerpen werden de 3 prijswinnaars gekozen, terwijl over deze 15 inzendingen een uitgebreid rapport door de Jury werd uitgebracht.

Den eersten prijs verwierf het ontwerp van den beeldhouwer-medailleur Dirk Bus, voor de Vereeniging voor Penningkunst geen onbekende. Hij heeft zijn eersten penning in opdracht der Vereeniging vervaardigd in het jaar 1931, den bekenden „Vredespenning”, en ik beschouw dezen penning nog steeds als een van zijn allerbeste werken op penning-gebied.

Het Jury-rapport zegt van dit ontwerp:

No 27, Motto: Boekenpenning. Eerste prijs. (Plaat III No 1).

Dit ontwerp van Dirk Bus, bekroond met den eersten prijs, munt uit door krachtige en eenvoudige vormgeving. De gedachte aan samenwerking is op zinrijke wijze in de beide figuren tot uitdrukking gekomen. Samen dragen zij het boek, dat niet slechts als beeldend element op den penning, doch ook in de organisatie zelve de bindende schakel vormt. De gesloten compositie werkt door een juist afwegen van de details en ondersteund door goede reliefbehandeling er toe mede dezen penning tot een zeer goeden gietpenning te maken.

De tweede prijs werd toegewezen aan het ontwerp onder het motto: „Over de brug” van Mevrouw W. Loeff—van Someren Gréve (Plaat III No 2), terwijl de

derde prijs werd toegekend aan het ontwerp onder het motto „333” van J. G. v. d. Enden (Plaat III No 3).

Mevrouw Loeff is op penninggebied geen onbekende; zij immers verwierf in 1935 den zevenden prijs in de prijsvraag, uitgeschreven door de N.V. „Koninklijke Nederlandsche Edelmetaalbedrijven, Van Kempen Begeer & Vos”.

Laten wij hopen, dat dit goede voorbeeld, door de Vereeniging ter bevordering van de Belangen des Boekhandels te Amsterdam gegeven, navolging moge vinden en dat de Vereeniging voor Penningkunst, die reeds zoo veel in het belang van de Nederlandsche Penningkunst deed, in den vervolge bij het uitschrijven van prijsvragen voor een penning niet meer gepasseerd wordt, zooals thans het geval was, doch vertegenwoordigd worde in de Jury.

VON WEILER.

UITTREKSEL UIT DE STATUTEN

De Statuten vermelden als doel der Vereeniging de bevordering der Penningkunst, zoowel met het oog op de geschiedkundige beteekenis, als op de kunstwaarde van den Penning.

- a. Begunstigers, die de Vereeniging steunen met een jaarlijksche bijdrage van f 100.— of een gift ineens van f 1000.—.
- b. Donateurs, die de Vereeniging steunen met een jaarlijksche bijdrage van minstens f 25.— of een gift ineens van f 250.—.
- c. Buitengewone leden, die een jaarlijksche bijdrage of een gift ineens geven, welke bijdragen bij Huishoudelijk Reglement worden vastgesteld.
- d. Eereleden, die wegens hun verdiensten voor de penningkunst of de vereeniging door de algemeene vergadering als zoodanig zijn benoemd.
- e. Gewone leden, die een minimum contributie per jaar betalen van f 5.— (voor het buitenland f 6.—).

Jaarlijks worden minstens twee penningen in opdracht van de Vereeniging geslagen.

Van deze penningen ontvangen:

- a. de begunstigers één exemplaar in zilver en één in brons;
- b. de donateurs één in zilver;
- c. de andere leden één in brons.

Deze penningen worden niet in den handel gebracht.

De in vorige jaren verschenen penningen kunnen nieuwe leden bekomen tegen f 2.50 per stuk voor een bronzen en f 10.— voor een zilveren exemplaar.

Van de Jaarverslagen II, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII, XIII en XIV zijn nog exemplaren in voorraad, verkrijgbaar uitsluitend voor de leden, à f 0.50 per Verslag.

Nieuwe leden, die alle reeds verschenen penningen koopen, ontvangen gratis exemplaren van de jaarverslagen voor zoover nog aanwezig.

Elk lid, dat vijf nieuwe leden aanbrengt, ontvangt als blijk van erkentelijkheid een afslag in zilver van één der door de Vereeniging uitgegeven penningen (naar keuze).

